

OD ISTOG PISCA

ZAMALEK

DEJAN
TIAGO-STANKOVIĆ

ESTORIL

RATNI ROMAN

■ Laguna ■

Copyright © 2015 Dejan Tiago-Stanković
Copyright © 2022 ovog izdanja, LAGUNA

*Zahvalan na podršci
Luciji Tiago-Stanković
i
Dubravki Preradović*

Sadržaj

Zlatni dani rivijere / 9
Ono što sam sam izmislio / 11
<i>Willkommen, Bienvenue, Welcome</i> / 19
Grehota jedna / 26
Navrati ponekad da pročaskamo / 28
Pileći paprikaš / 35
Moguće politički osetljivo / 45
Priča o pustinjskoj lisici / 55
Ivan / 62
Samo upozoravam / 72
Filmski glumac / 78
Tricikl / 83
Hteo bih da budem putnik / 90
<i>Deus ex machina</i> / 96
Ima nečega hladnog i surovog u tom pogledu / 106
Duh iz lampe / 113
Čudno dete / 116
Gvozdena kruna / 125
Pregledala nacionalna komisija za cenzuru / 133
Danas je juče od sutra / 150

- Dulce et decorum est pro patria mori* / 158
Everybody Comes to Black's / 162
Tamo gdje prestaje zemlja i počinje more / 173
Automobil je sportski / 178
Grand kazino Estoril / 188
Quid pro quo / 197
Kao neki izgubljeni nakit u mraku / 206
Svilene čarape, tri para / 217
Neverovatna i tužna priča o osetljivoj
 gospođici Toniti i surovoj stvarnosti / 228
Stalno ista priča / 232
Zavolelo se dvoje mladih / 235
U vreme ručka / 244
Jeste li ikad pokušali da prodate kamen? / 249
Izgiboše ljudi! / 261
Čovek samo srcem dobro vidi / 267
Malo se zakomplikovalo / 274
Rodriguez / 281
Na pola sata pre ručka / 285
Devet meseci / 289
Između dve istorijske fotografije / 293
Gotov rat / 297
Šahisti / 302
Manufacture nationale de Sèvres / 305
Ah, teško je živeti! / 311
Imam sreće da ste pri ruci, prijatelju / 316
Post mortem / 318
Quinta dos Grilos / 323
Udade se Izaura! / 334
Čarape za vene / 340
Beleške / 343
O piscu / 347

Zlatni dani rivijere

Rat je već odavno bio završen kad je u hotelu Palasio Estoril otkrivena čitava mreža kablova. To je bilo prilikom velikog re-noviranja; tokom radova na enterijeru ispod tepiha, iza zavesa i tapeta pronađeni su i demontirani kilometri žice, navodno, više nego dovoljno da se opase planeta Zemlja. Nije se znalo ni ko ih je postavio, ni kada, ali se govorkalo da je reč o zaostalim prislušnim uređajima iz vremena Drugog svetskog rata.

Mister Bleka ta vest nije iznenadila. On je potvrdio da nije tajna da su tokom celog rata, a posebno u prve dve ili tri godine, na ovim prostorima tajno delovale različite obaveštajne službe i da je njegov hotel važio za špijunsko gnezdo – mada, s druge strane, za to dokaza nema jer, kako je rekao, sama priroda stvari ne dopušta, niti će ikada dopustiti da saznamo celokupnu istinu.

Na molbu da kao bivši upravnik Palasija ispriča neku uspomenu iz ratnog doba, nešto čega se najradije ili najčešće seća, Blek se oglušio. Izvukao se šalom:

– Nemojte, molim vas, tražiti od mene tako nešto. Ja sam toliko star da se sećam samo onog što sam izmislio.

Bio je spreman da kaže samo toliko, ni reč više. Nije vredelo ubeđivati ga. Mister Blek je bio ugostitelj starog kova, od onih

kojima profesionalna etika ne dopušta indiskreciju čak ni kad su u mirovini. To ga je, međutim, navelo na razmišljanje. Da je ipak kojim slučajem među već izvetrelim i polustopljenim sećanjima na ratno doba odabrao jedno, najverovatnije je da bi im pričao o onom sunčanom popodnevnu kad je upoznao Gabija.

Ono što sam sam izmislio

U Evropi se bilo zaratilo još prethodne jeseni, međutim, kod nas se slabo šta promenilo sve do pred kraj proleća, kad su, bez najave, nagnule izbeglice i preplavile Lisabon i Obalu.

Našli smo se zatečeni. Novine su prećutkivale da se dešava bilo šta neobično, ali čak i delić uznemiravajuće istine koji je dospevao do nas veoma nas je zabrinuo. S pravom. Izbeglička kriza je, toga ćemo tek docnije postati svesni, već bila počela i iz dana u dan je bivala sve teža i komplikovanija. Vanredno stanje nije uvedeno samo zahvaljujući tvrdoglavom uverenju portugalskog državnog vrha da je istina štetna, posebno ukoliko bi bila obelodanjena. Mister Blek je gledao da svoj posao obavlja kao da se baš ništa neobično ne događa. Danima je, kad god bi se za time ukazala potreba, smirivao duhove ponavljajući zvanični stav vlasti:

– Gospodo, nema nikakvog razloga za brigu. Uživajte dok ste nam u gostima i sve će biti u najboljem redu.

Bilo mu je sasvim lako poverovati. Prema onom što se moglo videti, sve i jeste bilo u najboljem redu. Štaviše, Estoril je tih dana, više nego ikad ranije, podsećao na Bijaric ili Monte Karlo. Sa današnje tačke gledišta zanimljivo je i da tada niko

nije predvideo ono što se uveliko osećalo svuda oko nas, a to je da su već tekli prvi dani onog doba, nedugog ali glamuroznog, koje će docnije biti nazivano *zlatnim dobom rivijere*.

Tog dana upravnik hotela je imao toliko posla da ni cigaretu nije stigao da zapali. Tek kasno popodne, uspeo je da se izvuče iz gungule. Zamolio je da ga ne uznemiravaju. Sam u svom kabinetu, zavalio se u stolicu i, kao kauboj, podigao noge na sto. Čak i da ga je neko video tako raspištoljenog, bio bi nepravedan ako bi mu zamerio. Stopala su mu bila toliko izmučena da ih je po čitavu noć, u krevetu, osećao kako bride. Osim toga, on je bio Amerikanac, a kod njih se takvo ponašanje ne smatra toliko nepristojnim.

Od stvari vrednih pomena na pisaćem stolu direktora Palasija, osim stopala, nalazile su se još i dnevne novine i fascikla s dosijeima gostiju. Novine je prelistao; na naslovnoj stranici *Republika javlja*: „Najduži dan u godini!“ To jeste bila istina. Zidni sat je pokazivao da je prošlo šest popodne, a napolju je još sijalo jarko sunce. Međutim, nije naišao ni na jednu reč – ni o izbeglicama, niti o mogućnosti nemačke ili španske invazije na Portugal, o čemu se po Lisabonu naveliko šušalo. Formulare iz dosijea je nameravao da pregleda pre nego što ih predaju policijskim vlastima, ali nije bio u stanju; naprosto mu je nedostajalo snage.

Zatvorio je oči. U mraku iza očnih kapaka čuo je šumove kakve obično nije zapažao: žamor s one strane zidova, korake s gornjeg sprata, zvižduk voza u daljini.

Neko je zakucao na vrata. Prenut iz dremeža pogledao je na sat. Moralo je biti nešto hitno, bilo je tek pola sedam. Ispravio se u stolici, namestio manžetne i kragnu, otresao perut s ramena i sačekao da ponovo zakuca.

– Izvolite ući! – pozvao je.

Bio je to Lino, konsijerž. Ušao je i svom pretpostavljenom lakonski izložio prirodu problema.

– Oprostite, gospodine upravniče, što ja ovako... Izgleda da je stvar osetljiva. Plašim se da neće moći bez vas...

Lino je bio iskusan službenik i da je imao izbora, ne bi ga uznemiravao. Situacije u kojima je samo direktor mogao da donese odluku, ranije retke, u poslednje vreme bile su učestale.

Priča je stalno bila ista: gosti bi želeli da hotelski račun plate dragocenostima umesto gotovinom. Blekova dilema bila je više etičke nego komercijalne prirode: da li od ljudi bez krova nad glavom otkupiti nakit, umetnine i antikvitete po ceni koja ti odgovara? Ako bi primao samo gotovinu, niko ga ne bi mogao kriviti za zelenaštvo, ali kako odbiti gostoprimstvo beskućnicima samo zato što nemaju čvrstu valutu da njome plate?

Nije imao razloga da se dalje raspituje. Zamolio je da se gost uvede, ali neka Lino, kad je već upućen u problematiku, ostane kako bi mogao da priskoči u pomoć ako negde zapne.

Kabinet direktora Hotela Palasio mirisao je na duvan i ulje od kedra kojim se polira nameštaj. Rukovao se s domaćinom i seo na ponuđeno mesto. U ruci je stiskao čašu limunade.

Direktor je razgovor otvorio konvencionalno:

– Kako vam, mladi gospodine, danas mogu biti od pomoći?

Gost je na tečnom engleskom, s naglaskom nalik afrikanerskom, u nekoliko rečenica objasnio da mu treba pun pansion u hotelu na neodređeno vreme.

– Putujete sami? – zanimalo je direktora.

– Sam – potvrdio je gost. Izgledalo je kao da mu direktorova indiskretnost nije smetala.

Upravniku se tada iz nekog razloga učinilo da bi legitimisati gosta bila dobra ideja, pa ga je zamolio da mu pokaže putna dokumenta. Iz belgijskog pasoša saznao je osnovne lične podatke:

Ime: *Gavrijel Franklin.*

Pol: *muški.*

Bračno stanje: *neoženjen.*

Datum i mesto rođenja: *23. juli 1930, Antwerpen*

Stalna adresa: *Pelikanštrat 612b, Antwerpen*

Portugalska ulazna viza, uredna, izdata u Bordou pre nekoliko dana nosila je potpis *Mendes*. Rezervacija sobe bila je blagovremeno izvršena. Jedino sporno pitanje bilo je što je mesje Franklin za nešto manje od mesec dana trebalo da napuni deset godina. Dakle, mesje Franklin bio je dete. Izgubljeno dete.

Zbog neobične odeće dečak se izdaleka činio starijim, ali bilo je dovoljno izbliza mu osmotriti lice i ustanoviti da se radi o prćastom i pegavom klincu kome ne biste dali ni tih deset godina. Kosa mu je bila raščupana kao plast sena; na popodnevnom suncu izgledalo je kao da mu se nekakva dlakava životinja sklupčala na temenu. Sa obe strane lica visili su mu uvijeni ričkasti zulufi. Ruho mu se sastojalo od bele košulje i strogog crnog odela, dugog kaftana i crnog šešira šireg oboda. Sve to zajedno delovalo je sasvim neprimereno njegovom uzrastu, vrućem danu i dvadesetom veku. Opet, kad bi ga neko preodenuo *a la mode* i podšišao, mladi gospodin Franklin mogao bi biti dečkić sasvim pristojnog izgleda. Ovako mu je nedostajala samo veštačka brada pa da izgleda kao dete koje se za karneval prurušilo u ukrajinskog rabina.

Sledeće pitanje bilo je bolno, ali neizbežno:

- Mladi gospodin ima roditelje?
- Svako ima roditelje – odgovorilo je dete.
- Nema baš svako – rekao je upravnik – Gde su vaši roditelji?
- Doći će – reče dečkić.
- Kad ih očekujete? – bio je uporan gospodin.
- Samo što nisu stigli – odgovorio je dečak.

Dečak je imao blede lice i setan pogled. Neko je docnije, opisujući ga, baš zbog tog pogleda napisao da je izgledao usamljenije od asteroida u svemiru.

– Znete li makar otprilike? Za koliko dana? – bio je uporan direktor, čovek koji po svoj prilici nije bio vešt s decom.

– Ne znam, ali znam da moji mama i tata drže reč. Ako su rekli da će doći, doći će – odgovorilo je dete bez krova nad glavom.

– Gde će doći?

– Ovamo.

– Kad kažete *ovamo*, na šta tačno mislite? – zanimalo je direktora.

– Ovamo. U hotel Palasio – odgovorio je dečak.

Nikad neće biti u potpunosti rasvetljeno zašto direktor nije završio razgovor u tom trenutku, kad mu je bilo više nego jasno šta mu je činiti. Već je imao dovoljno informacija da bez dodatnog razmatranja donese odluku. Umesto toga, da li iz radoznalosti ili iz uljudnosti, a možda čak i iz sažaljenja, ili pak iz nedostatka kuraži, tek on je nastavio sa ispitivanjem.

– Oprostite mi na ljubopitljivosti, ali voleo bih znati zbog čega oni nisu došli s vama?

Gavrijel Franklin je odgovarao staloženo, čas na francuskom, čas na engleskom, uvek mnogo razboritije nego što bi se očekivalo od osobe njegovih godina. Njegovo se svedočanstvo uklapalo u priču o nedavnom egzodusu, koju su direktor i konsijerž već ranije čuli od drugih izbeglica.

Za veru ga nije pitao. Bilo je očigledno da je Gavrijel Jevrejin, pripadnik jedne od onih hasidskih sekti čiji sledbenici veruju da je civilizacija svoj optimum dosegla pre oko sto pedeset godina, pa od tog doba ne menjaju ni nošnju ni običaje.

Rekao je da je sin jedinac, ali ne još zadugo, majka mu čeka bebu. Rekao je kako mu otac i stričevi drže porodičnu radionicu za brušenje dragog kamenja. Odnosno, držali su je do pre mesec dana. On je takođe do prošlog meseca pohađao školu pri sinagogi, svakog dana, osim subotom. Dobro mu je išlo tumačenje svetih knjiga, pa su Gabijevi stričevi zafrkavali njegovog oca kako dečak neće biti draguljar nego rabin. A onda su, prošlog maja, Gabija rano ujutru podigli iz postelje i još bunovnog preneli do automobila. Potpuno ga je razbudilo tek brujanje ratnih aviona koji su nadletali kolonu izbeglica na drumu.

Prešli su u Francusku. Uputili su se ka Bordou. Čuli su da odande kreću brodovi za evakuaciju. Kada su stigli u luku,

poslednji su već bili isplovili. Rat se primicao i jedini slobodan put vodio je na jug, ka Španiji. Ali tamo nisu mogli bez ulazne vize. Zatražili su je u konzulatu. Odbijeni su bez obrazloženja. Tu se našao izvesni poljski rabin koji ih je posavetovao da izvade portugalsku vizu, što bi im automatski obezbedilo i špansku tranzitnu.

Ispred zatvorenog Generalnog konzulata Portugala u Bordou zatekli su gomilu ljudi koji nisu imali kuda da odu. Nekoliko dana su konačili u automobilu. Konzulat, međutim, po nalogu odozgo nije izdavao vize. Šef portugalske diplomatske misije u Bordou, doktor Aristides de Sousa Mendes, tražio je od Lisabona instrukcije za delovanje u uslovima humanitarne katastrofe. Unatoč svakodnevnim telegrafskim upitima, Ministarstvo se nije oglašavalo. Masa očajnika rasla je i zgušnjavala se očekujući čudo. Na koncu, čudo se i dogodilo. Bez očiglednog povoda, generalni konzul je na sopstvenu odgovornost naložio da se vize izdaju svima, bez ograničenja. Ko god da je predao pasoš u portugalski konzulat, dobio je pečat i potpis. U žurbi nisu naplaćivane ni konzularne takse. Tako je ostalo narednih nekoliko dana, dok konzul nije proglašen neuračunljivim i opozvan.

S vizama u pasošima porodica je nastavila putovanje. Već na španskoj granici ponovo su se našli usred zbega. Prelaz je bio zatvoren. Na zahtev Lisabona, španske vlasti su prestale da prihvataju Mendesove vize. Gabi baš nije umeo da objasni kako je bez oca i majke završio na španskom tlu. Čim je shvatio da roditelji ne dolaze za njim, dečak je pokušao da im se vrati, ali ga bez ulazne vize nisu pustili natrag u Francusku.

Ne znajući šta bi, Gabi je seo na svoju torbicu i čekao. Tu noć je konačio na klupi pored graničnog prelaza. Sledećeg popodneva prišao mu je jedan gospodin koga od ranije nije poznavao. Pitao ga je da li je on Gabi, rekao mu da ga je prepoznao sa slike i predstavio se kao gospodin Rikli. On mu je preneo poruku od roditelja. Otac mu je naredio da nastavi putovanje s her Riklijem koji će ga odvesti do mesta gde treba

da sačeka da oni dođu. Dakle, u hotel Palasio Estoril. Majka mu je samo poručila da ga voli i da ne bi trebalo da se brine jer će naći načina da dođu do njega, samo neka bude strpljiv. Dobri Švajcarac je učinio što je obećao. Iz Španije je telegrafski rezervisao smeštaj, odvezao je Gabija do Lisabona, pomogao mu da kupi kartu za Estoril i uhvati voz. Od stanice do hotela Palasio Gabi je sam prepešačio s torbom u ruci. Posle kratkog razgovora s mladim gostom recepcionar je shvatio da slučaj mora izneti pred upravnika. Tako je i bilo.

Kad je potrošio pitanja, direktor se ponovo našao pred istim, neprijatnim zadatkom. Osetivši njegovu nelagodu, dečak je prvi put progovorio neupitan.

– Ne brinite, gospodine. Doći će mama i tata. Oni uvek održe obećanje.

– Naravno – povlađivao mu je upravnik.

Nije mu bilo lako. Nema tu mesta sentimentalnosti. Moralo se razmišljati racionalno. Hotel je komercijalna firma i ima samo jednu svrhu – da donese profit svojim vlasnicima. Osim toga, hotel nije mesto za negu i vaspitavanje dece bez staratelja. Dečaka nikako ne može primiti pod svoj krov. Tu, jedinu moguću odluku je već bio doneo, samo je trebalo izgovoriti je. Ali nedostajala mu je odvažnost.

Neobični dečak se nije dao:

– Ne brinite. Imam dovoljno da platim. Imam oko 25.000 dolara. Imam i funte. I švajcarske franke. A imam i brušenih dijamanta. Evo ih, ovde su, u postavi – govorio je opipavajući porub kaftana kao da proverava da li su kamenčići još uvek tamo gde su bili. – A pare su mi u koferu.

– Kakav kofer? Gde vam je kofer? – upitao je direktor.

– Ostavio sam ga pred vratima – rekao je dečak, a onda je shvatio da je učinio nešto pogrešno pa je krenuo da se vadi – uneću ga.

Direktor je sam već bio ustao, otvorio vrata, uneo koferčić koji je tamo čekao napušten i položio ga kraj dečakove stolice. Dečko je pomislio da se gospodin ljuti na njega zbog kofera.

– Izvinite. Prvi put mi se desilo. Neću više nikada da ga ostavim tako.

Direktor najednom nije bio siguran da zna šta mu je činiti. Kako je klinac uopšte živ? Kuda s njim? Soba ga je čekala, ali šta ako mu se roditelji zadrže na putu? Ili ako uopšte ne dođu? S tolikim bogatstvom koje je dečak imao svaki je problem bio unapred rešen. Ili nije? Ne, sigurno ga ne bi smestili u sirotište. Imao je dovoljno za dobar internat u Švajcarskoj ili Americi.

Lino, do tada nem, priskočio je svom šefu u pomoć. Obratio mu se na portugalskom, tako da ih gost nije razumeo:

– Gospodine direktore, već je kasno. Ja bih predložio da obustavimo razgovore za danas. Prezauzeti smo, a i mladi gospodin treba da jede i da spava. A sutra, bože zdravlja, sve ćemo lakše rešiti.

Direktor je bio priseban i sasvim svestan prelomnosti tog trenutka. Razum ga je savetovao da mališu upozori da je ovo najverovatnije samo privremeno rešenje. Jedino nije znao kako da to sroči a da ne zvuči kao: „Ako ti se uskoro ne pojave mama i tata, moraćeš u sirotište.“

Umesto toga, on je neobičnom dečaku pružio ruku:

– Dobro došli u Palasio! Pretpostavljam da još niste večerali? Moj vozač Bruno će se pobrinuti za to. Ali hajdemo prvo svi do sefa da ostavite svoje dragocenosti.

Willkommen, Bienvenue, Welcome

Kad se Lisabonu približavate s mora, malo pre nego što će lađa zagaziti u reku, s leve strane, videćete u pozadini plavičastu goru. To je Sintra. Ona preprečava put kišonosnim oblacima, pa tako Estoril svojim posetiocima nudi više sunčanih sati godišnje nego bilo koje drugo letovalište na starom kontinentu. Tako makar piše u brošuri turističke organizacije „Sunčana Obala“, kako se naša malena rivijera naziva u zvaničnim dokumentima. U svakodnevnom govoru, međutim, ostala je Estorilska obala ili, još češće, samo Obala.

Blaga, ustalasana padina povrh zaliva gleda na jug, na okean. Po njoj su raštrkane vile i letnjikovci uglednijih prestoničkih porodica, koji su zaklonjeni zelenilom i visokim zidovima. U podnožju padine je uvek vetrovito i talasi bez prestanka ispiraju pesak. Po plaži su naređane falange suncobrana, kabina za presvlačenje i platnenih ležaljki. Malo iznad, srpastu liniju obale prati nedavno otvorena pruga i uporedo s njom magistralni put: desno, nepunih pola sata vožnje odatle, nalazi se Lisabon; levo, toliko blizu da se vidi, nalazi se Kaskais.

Ukoliko dolazite vozom, treba da izađete na stanici Estoril i da pređete preko pruge i magistrale do velikog parka

pravougaone osnove, koji je uređen u francuskom maniru. U vrhu parka, među palmama, čempresima i raznobojnim grmljem, nalazi se najveća znamenitost ovog elitnog letovališta – Grand kazino Estoril. Odmah pokraj kockarnice uzdiže se trospratna bela građevina na kojoj su nizovi prozora s prelepim pogledom, od kojih neki gledaju na park, a neki na okean. Navrh tamnog mansardnog krova te zgrade stoji veliki natpis: HOTEL PALACIO. U Estorilu ima još dosta hotela, ali ćemo gledati da o njima ne govorimo previše. Ne zato što su manji ili jeftiniji već zato što svakome od njih priliči glavna, a ne sporedna rola. A u ovom filmu već imamo Palasio za protagonistu.

Jednog letnjeg jutra, 1940. godine, u Blekovom kabinetu zazvonio je telefon.

– Gospodine direktore, Lino ovde. Senjor Kardozo je na recepciji. Želi da vas vidi.

Blek bi najradije poručio da je zauzet, ali nije se usuđivao. Ako je postojao neko koga nije smeo da odbije, to je bio Kardozo, viši inspektor, načelnik Jedinice za Estoril, PVDE – političke policije koja se bavi ekstremistima svih vrsta, anarhistima, komunistima, liberalima. PVDE takođe prati aktivnosti stranih državljana na teritoriji zemlje. Iako apolitičan, Blek je bio zanimljiv i kao strani državljanin i kao upravnik hotela popularnog među inostranim gostima. Čime god da se Kardozo konkretno bavio, ako je suditi po vremenu koje je u poslednje vreme provodio u hotelu, Palasio mu je bio visoko na listi prioriteta.

Ušao je sitan čovek u jeftinom odelu i uneo miris kolonjske vode. Proćelav i prosed, izgledao je starije nego što je bio. Zapravo, viši inspektor Kardozo je pre ličio na nekakvog nebitnog činovnika nego na policajca širokih ovlašćenja. Prihvatio je ponudenu kafu i neuobičajeno brzo prešao na stvar:

– Ne bih vas zamarao tehničkim detaljima, međutim, važno je da znate kako nije nemoguće da vam se danas-sutra obrate s jednom neuobičajenom molbom...

Tu je policajac zastao očekujući da stranac pokaže znatije-lju. Kako do toga nije došlo, nastavio je:

– Dakle, mogli bi da vam zatraže da obezbedite smeštaj za vojvodu i vojvotkinju od Vindzora – značajno je pogledao direktora u oči.

Blek je samo klimnuo glavom.

– Ja bih vas u vezi s tom mogućnošću najlepše zamolio za jednu, da se tako izrazim, ličnu uslugu. Ako može.

Blek je ponovo klimnuo glavom.

– Molio bih da mi izađete u susret i da ta grupa ne uđe u hotel u sledećih 48 sati. Smatrate li to izvodljivim?

Upravnik kao da nije dobro razumeo policijsko naređenje:

– Da Vindzori ne uđu?

– Tako je. Da ne uđu.

– U redu. U hotelu ionako nema mesta – rekao je Amerikanac.

– Znači, to je rešeno! – obradovao se policajac i veoma temeljno precrtao respektivnu belešku u svom notesu, da bi nastavio:

– Još nekoliko sitnica. Za danas imate još dve rezervacije oko kojih bi trebalo da se posavetujemo. Jedna je za smeštaj, sedam postelja na ime baron Fon Amšel, a druga za ručak, za osam osoba na ime Gaitan – po policajčevom tonu se nije baš najbolje dalo zaključiti da li on to pita ili pak obaveštava. – To su lažna imena. Vi znate o kome je u stvari reč?

Direktor ponovo klimnu glavom.

– Odlično. Još samo malo i gotovi smo – rekao je čelavi čovečuljak i iz unutrašnjeg džepa izvadio štos foto-portreta. Pažljivo ih je izložio po ploči stola i upitao – prepoznajete li neku od ovih osoba?

Direktor je bacio letimičan pogled na slike i odmahnuo glavom. Inspektor je bio prinuđen da pokuša drugom metodom, prstom je pokazivao na svaku fotografiju pojedinačno:

– Moris Meterlink? Ne govori vam ništa to ime? Alma Maler? Ne? Franc Verfel? Golo i Hajnrih Man? Ništa? Baš niko od njih? Blek je odmahnuo glavom:

– Veoma mi je žao što vam ne mogu biti od pomoći. Svakodnevno viđam previše novih lica da bih sve njih zapamtio.

– Ovo su sve eminentni inostrani državljani. Ili su kod vas na pensionu, ili dolaze u restoran. Uglavnom su pisci. Gospodin Meterlink je belgijski nobelovac. A ovaj mladi Nemac, Golo Man, sin je nekog baš slavnog književnika. Voli muškarce.

– Pa?

– Ništa. Kažem, ekscentričan svet. Zato vas i upozoravam da obratite pažnju.

– Našoj kući je svaki gost jednako važan – objasnio je direktor.

– Ova su gospoda, konkretno, označena kao politički osetljivi slučajevi – rekao je inspektor ispod glasa, kao da se poverava.

– Nije isključeno ni da ima levičara.

– Smatrate?

– Ne smatram. Ja *znam*, isto kao što *znam* gde leži opasnost za naše društvo. Ali to je moj posao. Vaše je da nastavite da radite svoj, što bolje možete. Da učinite da se gosti što prijatnije provedu kod nas i da odavde odu kao prijatelji Portugala. A mi smo tu da nadziremo i da, ako zatreba, predupredimo onoga ko samo pomisli da zloupotrebi naše gostoprimstvo. Jedino je potrebno da nas obavestite o svemu neobičnom što primetite. Je li tako?

Niti je ovo zapravo bilo pitanje, niti je upravnikov osmeh mogao da se protumači kao odgovor. Sastanak je danas potrajao neobično kratko, ni četvrt sata.

Tog istog prepodneva telefonski poziv iz vojvodске kuće Vindzorovih prebačen je na kabinet direktora hotela. Blek je saslušao zahtev, zahvalio na izraženom zanimanju i saopštio da na svoju veliku žalost nije u stanju da im izađe u susret. Gospodin iz vojvodске pratnje je stekao utisak da ovaj nije razumeo s kim

razgovara, pa je pojasnio da govori u ime bivšeg kralja Engleske Edvarda VIII, kome je potreban smeštaj još koliko danas. Ta informacija nije ništa promenila. Blek se deklariseo više nego počastvovanim interesovanjem Njihovih veličanstava za njegov hotel i ponovio da za vojvodski par nema mesta. Ukoliko bi se strpeli dan ili dva, možda bi i mogao da im obezbedi adekvatan smeštaj, rekao je Blek kordijalno. Njegova ponuda je bila jednako uljudno odbijena.

Negde oko jedan popodne upravnik je izašao u dvorište da bi dočekaio najavljeniu porodicu Gaitan. Znao je da se pod tim imenom skrivaju Habzburzi. S jednim „*herzlich Willkommen!*“ on se naklonio carici Ziti i poljubio joj ruku. Već ih je bio upoznao na Madeiri 1922. godine, gde su bili izbegli kada im se carevina raspala. U to vreme Blek je tamo vodio hotel u kome su oni bili česti gosti, ali je to bilo davno, te nije ni očekivao da će ga prepoznati. Poslednji put ju je video na sahrani njenog muža, poslednjeg austrijskog cara Karla; bila je trudna do zuba, sakrivena pod neprozirnim crnim velom i okružena maloletnom uplakanom decom. Nije želeo da nesrećnu caricu podseća na ta, za nju tragična vremena, rukovao se s prestolonaslednikom i ostalim carevićima, pa ih je lično odveo do stola u kutu restorana, koji je bio pažljivo izabran za njih. Bio je svestan koliko su strepeli da bi Hitlerova moćna ruka mogla čak doivde da ih stigne i izvrši smrtnu presudu, koja im je izrečena jer su bili protivnici njegovog režima.

Pre nego što su njihova carska veličanstva završila predjelo, u hotel je stiglo sedmoro ljudi koji su imali smeštaj rezervisan na barone Fon Amšele. Pod tim imenom krila se obitelj Rotšild. Ni njima, najbogatijoj bankarskoj dinastiji savremenog sveta, u ovom pogromu nije oprošteno što su Jevreji. I oni su, razumljivo, strahovali i insistirali na apsolutnoj diskreciji. Bez prevelike priče sprovedeni su do odaja, gde bi se zadržali – kako su rekli – najkraće moguće vreme, budući da su nameravali da nastave putovanje čim bi to postalo moguće. Uzgred budi

rečeno, oni su mu, makar na prvi pogled, ličili na careve više i od samih kajzera.

Blek je iz iskustva znao da nisu milijarderi i imperatori najteži gosti. Kad se na jednom mestu sjati ovoliko ljudi, i to ovakvih, razmaženih ljudi, tu mora biti raznoraznih čudaka. Isti oni koji su preklinjali da im se pruži gostoprimstvo često bi, čim bi dobili sobu, kretali sa izvoljevanjem. Tražili su da im se obezbedi astrolog za suprugu, učiteljica klavira za dete i hauzmajstor da po zidovima apartmana okači kolekciju slika koju su poneli u bežaniju kako bi se u hotelu osećali kao kod kuće. Na primer, nekoliko dana ranije direktora je majordom holandskog trgovca, koji je tu odseo s porodicom na putu za Daleki istok, zamolio za adresu mesta gde bi se njegov gazda zabavio. Da kuća bude rafinirana i diskretna, i da drži crne devojke. Eto dokle to zna da ode.

Bilo kako bilo, tek predveče, kad se strka koliko-toliko smirila, mister Blek se, kao i svakog dana pred večeru, povukao u svoj kabinet. Uključio je radio. Crvena crtica je pokazivala je London. Počinjao je večernji dnevnik.

– Britanske trupe povukle su se s kontinenta. General De Gol je osnovao francusku dobrovoljačku legiju u Engleskoj...

Direktor nije imao snage da sluša vesti. Okrenuo je dugme. Stanicu za stanicom, strogi glasovi su prenosili šta se tog dana dogodilo u svetu. Okretao je dugme na radio-aparatu dok najposle nije naišao na muziku. Svirao je melanholični klavir. S. Rahmanjinov, Klavirski koncert br. 2, *Adagio Sostenuto*.

Sedeći u mraku, otvorenih očiju, razmišljao je o ljudima i ženama čije je lamentiranje slušao po čitav dan. Imao je mnogo godina iskustva u poslu, ali nikada pre nije imao ni tako krcat hotel ni takve goste. Bio je svestan da je uprkos svemu imao sreće. U Estoril su došli probrani među prognanima, ukupno par hiljada od dva miliona, koliko se računa da ih je tada lutalo Evropom. U Palasiju je smeštaj našlo nekoliko stotina onih najsnalažljivijih među njima: oni sa najboljim vezama, s

najviše novca i oni sa najviše sreće. I sada oni, privilegovani među privilegovanima, kukumavče i očajavaju. Njegova pozicija je takva da mora da ih sluša kako se žale i tek ih ponekad podseti da smo svi mi koji smo danas, 26. juna 1940, osvanuli u Estorilu, a ne u Parizu, Beču ili Londonu, zaista srećnici. Siti smo i napiti, imamo struje i vode. Sunčamo se po plažama bez bodljikave žice i u šetnji pod palmama ne srećemo naoružane patrole. Noću spavamo mirno: ne bude nas vazdušni napadi ni kucanje policije na vrata. Kada bi se samo prisetili koliko ih je ostalo pod okupacijom, a koliko po jarkovima pored puta sa ustima punim mrava, ne bi se više žalili. Ali ako je nekome suđeno da provede vreme u jalovom čekanju, zar za to postoji bolje mesto od ovoga? Samo treba imati dovoljno za troškove boravka i ovo proketo ratno vreme će nam proći kao letovanje. Ništa nas neće uznemiravati. Osim komaraca.

Grehota jedna

Dečak je zatvorenih očiju ležao na travi i nije mislio ni o čemu. Sunce ga je grejalo i bilo mu je prijatno, pa je od te topline namah zaboravio šta je to što ga greje. Počele su da mu naviru misli o raznim toplim stvarima.

Kada mu se učinilo da ga je neko pozvao „Gabi!“, dečak je otvorio oči, ali nije uspeo da pomisli ni na šta. Svetlost sunca je nadjačala sva osećanja i iz glave mu izbrisala sve misli. Zato nije primetio koliko je nebo plavo, ni koliko je zeleno krošnjasto drveće nad njime. Od celog sveta video je samo jednu bubamaru. Sletela je odmah pored njegovog oka i crnim nožicama koračala preko trave guste kao mahovina u pravcu njegove zenice, kao da bi da uđe unutra. Dečak se trgao od glasa iz blizine.

– Gabi? Gabi, pa gde si ti? – nadvijen nad njim, rukama oslonjen na kolena, stajao je zadihani Papagajo.

– Trči na recepciju! Imaš poziv. Brzo! Juri! Šta čekaš?

Gabi je skočio, potrčao najbrže što je mogao, ali je do telefona stigao prekasno.

– *Tate! Foter!* – povikao je u slušalicu, ali je veza već bila prekinuta.

Gabi je na ovaj poziv čekao od prvog dana. Oči su mu bile pune suza.

Renato je sa recepcije prvo pokušao da prebaci vezu na Gabijevu sobu, ali se on nije odazivao. Tada se osoblje rastrčalo da ga traži.

Za to vreme, dok je čekao na liniji, tata je Renatu rekao da su on i mama još uvek u Francuskoj, da pokušavaju da dobiju papire kako bi nastavili put. Rekao je da je svaki dan pokušavao da telefonira, ali da nije uspevao da dobije vezu. I obećao je da će krenuti vozom čim pre.

– Recite Gavrijelu neka nas čeka tu, u hotelu. Neka ne ide nikuda. Doći ćemo po njega – to je Gabijev tata ponovio nekoliko puta. Makar je tako tvrdio Renato.

Mister Blek je pomilovao dečaka po glavi:

– Ne brinite, sve će biti u redu... Tu smo mi da vam se nađemo dok ne stignu vaši... Papagajo, povedite mladog gospodina negde... Hajde...

Blek nije imao ni nerava ni dara da se bakće s decom. Za tu svrhu imao je Papagaja. Papagajo je po prirodi bio takav da je osećao kada mu je drugar tužan, koliko je tužan, zašto je tužan i šta treba reći i učiniti da mu bude lakše. I umeo je da te uteši, više pokretom i gestom nego rečima: da te zagrlji, raščupa ti kosu, počeška te po temenu, lupi ti čvrgu. To je zaista umeo.

– Ajmo do kuhinje. Moja mama je kuvarica. Reći ćemo da je direktor naredio, pa će nam dati šta god budemo hteli. Sladoled i sve! Idemo... – Papagajo je čak malo morao da pogura Gabija ne bi li krenuo. Ali malom nije bilo ni do čega. Umesto da pođe s drugarom, popeo se do sobe. Ako bude bio dobar i bude slušao tatu i čekao tu gde je, ništa loše mu se ne može dogoditi. Tako je osećao.

Posle, dok je u kuhinji za večerom posluga prepričavala šta se dogodilo, Lurdes bi sa strane svaki čas uzdisala:

– Mali jadničak, ništa nije kriv. Izašlo dete da se malko poigra... A i oni će doći valjda, kad su obećali – govorila je i keceljom brisala suzu – A ne ovako, dete da nema nikog svog. A jedno tako lepo vaspitano dete. Nema ko uveče da ga poljubi pred spavanje. Grehota jedna.